

Normalita

[následující zápisy z daného dne se částečně kryjí s poznámkami k přednášce „Hodnoty dnes“ pro Římský klub – pozn. red.]

Důležitost pravidel a „pravidelnosti“ ovšem daleko předchází všechny naše úvahy, jak je zřejmé z velmi širokého užívání slova „normální“. Řekneme-li o nějakém jevu nebo skutečnosti, že v rámci jisté množiny jevů nebo skutečností je normální, znamená to velmi často, že onen jev nebo skutečnost náleží k těm nejfrekventovanějším svého druhu. Tak např. trojčetný list jetele považujeme za normální, kdežto čtyřlístek naopak za mimořádnost. Pustoryl má „normálně“ čtyři okvětní lístky, ale i na jediném keři najdeme někde květy o pěti lístcích. Obvykle však nejde o rozdílnosti takto ostře od sebe oddělené, nýbrž o mnohem méně nápadné a téměř souvislé, navzájem na sebe navazující přechody a změny. Pokud lze nějaký jev nebo nějakou vlastnost v určitém rozsahu kvantifikovat, můžeme rozložení jednotlivých variant uspořádat podle tzv. Gaussovy křivky, jejíž vrchol zaznamenává právě ony nejfrekventovanější varianty, zatímco málo časté až výjimečné představují jen obě úpatí křivky. Všude tam, kde jde o projevy života, platí, že vrchol křivky nezůstává bez pohybu, ale posouvá se v některém směru (nebo i více směrech). Pokud se naše kvantifikace týká celých organismů (a nikoliv pouhých jejich částí) a je zaměřena dlouhodobě, můžeme mluvit o jistém vývojovém směřování, které lze velmi často hodnotit jako funkční vylepšení nebo naopak zhoršení a úpadek (krátkodobé „úpadky“ musí být hodnoceny jinak než kvantitativně: epidemii ani pandemii nepovažujeme za „normální“, i když frekvence výskytu nemocných je obrovská). Na doklad toho, že tomu tak ovšem nemusí být vždycky, můžeme pro názornost uvést příklady. Savci sice představují jen jednu větev živočichů, ale funkčně v mnohém předčili ostatní živočichy. V rámci této skupiny se trvalá adaptace na život ve vodě (např. u kytovců) jeví jako „nenormální“, ostatně podobně jako výhradní adaptace na létání (např. u netopýrů). V takových případech musíme především připustit, že tu jde o založení jakési vlastní „normality“, přiměřené podmínkám života ve vodě nebo ve vzduchu. Tato nová „normalita“ však neznamená odlišení od savcích způsobů života ve všech směrech. Na druhé straně není nesmyslná otázka, zda v rámci skupiny savců bylo tou či onou adaptací dosaženo nejen relativně krátkodobých funkčních výhod (což bylo jistě podmínkou individuálního resp. úzce druhového nebo jen odrůdového přežití), ale také lepších strategických perspektiv nejen co do přežití určitého druhu, ale také a zejména co do možností zkvalitnění a zvýšení úrovně samotného způsobu života (tedy také co do perspektiv druhu, rodu atd.). Musíme proto rozlišovat „normalitu“ jako nejčastější nebo průměrný stav a „skutečnou normalitu“, tj. formu odpovídající nějaké tendenci, trendu, úsilí, směřujícímu k nějakým dalším zlepšením a zkvalitněním. Jinými slovy, musíme se tázat, kterým směrem se asi pohne vrchol příslušné křivky, a to nejenom v nejbližší době, ale také ve vzdálené budoucnosti (pochopitelně jen pokud dohlédneme či spíše pokud dovedeme tušit a odhadovat).

(Písek, 950902-2.)